

OPONENTNÍ POSUDEK na diplomovou práci

VERONIKY FRANCOVÉ KONSTRUKCE AUTORITY UČITELE V KOMUNIKACI SE ŽÁKY

Téma učiteléské autority je asi vždy aktuální, v současné době při jistém „znejistění“ učiteléské populace je toto téma akcentováno s nebyvalou silou, a to nejen od samotných učitelů, ale i od vědeckých kapacit, např. Doc. Slavíka. Pravděpodobně jde v současnosti o klíčový problém. Opakovaně můžeme slyšet o „krizi“ učiteléské autority. Jde o velice náročné téma, kde si netroufám ani odhadovat, co způsobují reformní tlaky (odebírající učitelé určité pevné body a nahrazující je velice náročnými a někdy mlhavými výzvami), posuny v žákovské populaci či například charakter přípravy budoucích učitelů. A v této rozjitřené době přichází Veronika Francová se svou netradiční, velice zdařilou analýzou učiteléské autority.

Po formální stránce má předložená diplomová práce všechny náležitosti: čestné prohlášení, strukturovaný obsah, teoretická východiska, logickou strukturu výzkumné části, diskusi, shrnutí závěrů a seznam použité literatury a anglický abstrakt. Předložená práce je poměrně rozsáhlá, má 164 stran textu (drobné zkrácení by asi práci prospělo - na několika místech se zjištění opakují, musím však uznat, že většinou je opakování funkční, protože například jisté citované výroky žáků či učitelů jsou rozebírány v nějaké nové souvislosti).

Před vlastním kvalitativním výzkumem problematiky autority ve škole formuluje autorka na osmi stranách svá teoretická východiska. Teoretické východisko, že třída ve spojení s každým jednotlivým učitelem funguje jako interakční systém (autorka tento interakční systém nazývá „komunikačním kruhem“- míněno je spojení třídy a učitelky) považuji za šťastné, protože si tím otvírá prostor pro popsání jedinečných konstelací vzniku respektive problémů se vznikem autority u konkrétního učitele. Dalším autorčíným teoretickým předpokladem, který funkčně využívá při vlastním výzkumu, je, že komunikace v kruzích se odehrává na více rovinách. Autorka rozlišuje především digitální a analogovou rovinu komunikace. Poslední teoretické východisko, přirovnávající mezilidskou interakci ke hře, je velmi lákavé a má velkou tradici v odborné a vědecké literatuře, otevření komunikačního prostoru pro dynamiku a dramatičnost mne osobně také velmi láká, přesto mi toto teoretické propojení nesedí. Přiznám se, že příliš argumentů proti spojení „autorita – teorie her“ nemám, snad se na jedné straně obávám zjednodušeného chápání pojmu

hra, jako tomu došlo u sloganu „škola hrou“, na druhé straně mám trochu obavu před velmi složitými, sofistickovanými teoriemi her, ze kterých se školní realita vytrácí.

Autorka při výzkumu využívá kvalitativní metodologie, prokazuje, že kvalitativní analýzy umí velmi dobře realizovat s citem pro sledovaný materiál a se značnou dávkou invence. Velkou oporou byl pravděpodobně v tomto ohledu vedoucí práce. Kapitola věnovaná metodologii mohla proto být bohatší v popisu jednotlivých kroků kvalitativní analýzy, čtenáře by jistě zajímala i technika sběru dat a jeho zpracování. V sebraném (pravděpodobně velmi rozsáhlém) materiálu se autorka neutopila, naopak ho vystavěla velice logicky. Prezentace má svou gradaci, nestává se tak často, aby se čtenář diplomové práce nemohl od čtení odtrhnout. Autorka místy prezentaci pravděpodobně trochu „vyhrocuje“, stále však působí velmi věrohodně.

Vlastní analýzy jednotlivých komunikačních kruhů jsou provedeny velice pečlivě. Stanovení (vynoření) hlavních kategorií považují za velmi zdařilé, jsou nápadité a přitom vystihující specifika jednotlivých komunikačních kruhů. Zároveň otvírají tyto kategorie možnost uvažovat o vzniku autority z nového pohledu. Kladu si však některé otázky: Tím, že je pečlivě elaborována komunikace mezi učitelem a žáky (s dominantou vztahovou), nedostává se nezaslouženě do pozadí odbornost (míněno je jak dobře učitel zná svůj předmět a jak dobře ho umí učit)? Není vznik autority tímto silně ovlivněn? U třídní učitelky je například fascinující kategorie „hlavně práce“, u učitelky dějepisu se přes její různé kopance do popředí dralo to, že ten dějepis asi dobře uměla a velmi zajímavě ho učila. Každý předmět má také jiné možnosti z hlediska autority – to však pravděpodobně jsou faktory přesahující komunikační kruh a nebyly autorkou zpracovávány.

V průběhu čtení se opakovaně pracuje jen s reakcemi několika málo žáků. Nedělala jsem si přehled, ale jsem přesvědčena, že by v počtu citací zvítězil Mirek a s velkým odstupem Monika. I v rozhovorech s učitelkami se to točí kolem asi pěti, maximálně osmi žáků. Autorka dominantní výskyt určitých žáků ve svém výzkumu stručně zdůvodňuje. Nejde však zjednodušeně řečeno o obecnější jev? Podstatné události podmiňující autoritu učitele se odehrávají v komunikaci se žáky z nějakého hlediska výraznými (provokatér, ubližovaná atd.).

V závěru je nutné s autorkou souhlasit, že univerzální návod, jak být dobrým učitelem a jak si získat autoritu, podat nelze. Velkým přínosem autorky však je, že odkývá a popisuje podstatné dimenze, které při

získávání autority mohou velice pomoci. Jde o míru autenticity, o pozitivní přístup k žákům a porozumění žákovské kultuře. Závěrečná konfrontace výsledků s Woodsovou teorií je sice zajímavá, ale trochu rušivá.

Diplomová práce je velmi dobře strukturovaná a logicky uspořádaná. Je psána kultivovaným a srozumitelným jazykem. Překlepy či formulační neobratnosti v práci v podstatě nejsou. Grafická úprava je promyšlená, napomáhá zpřehlednit velké množství citovaného materiálu.

ZÁVĚR

Předkládaná diplomová práce Veroniky Francové „Konstrukce autority učitele v komunikaci se žáky“ splňuje všechny požadavky (odpovídá svým rozsahem, obsahem i způsobem zpracování) kladené na diplomové práce na Pedagogické fakultě UK Praha. Autorka diplomové práce prokázala, že umí realizovat náročný kvalitativní výzkum aktuálního tématu učitelská autorita. Práce významně přispívá do diskuse o problematice autority a potvrzuje možnosti a přínosy kvalitativních analýz školní reality. Jednoznačně doporučuji, aby práce byla předložena k obhajobě v rámci oponentního řízení.

V Praze dne 12. 5. 2007

Doc. PhDr. Isabella Pavelková, CSc.